รายชื่อวารสารทั้งหมด

พบวารสารทั้งหมด 1143 รายการ

*ท่านสามารถดูรายละเอียดของแต่ละวารสารได้โดยคลิกที่ชื่อของวารสาร

ดำรงวิชาการ

ISSN	E-ISSN	ชื่อไทย	ชื่ออังกฤษ	TCI กลุ่มที่	สาขา	เว็บไซต์	หมายเหตุ
1686-4395	-	ดำรงวิชาการ	Damrong Journal of The Faculty of Archaeology Silpakorn University	1	Social Sciences	https://so01.tci-thaijo.org/index.php/damrong	

ดำรงวิชาการ

วารสารรวมบทความทางวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

ISSN 1686-4395

คณะบรรณาธิการ

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ปิยนาถ บุนนาค	ราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.พิสิฐ เจริญวงศ์	กรรมการวิชาการ สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา
ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม	ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา
รองศาสตราจารย์สุรพล นาถะพินธุ	(ข้าราชการบำนาญ) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต ขาวเขียว	คณบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บรรณาธิการวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร์ ชูวิเชียร	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณอุษณีย์ ธงไชย	(ข้าราชการบำนาญ) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Professor Dr.Peter Skilling	École française d'Extrême-Orient (EFEO)
Professor Dr.Narasingha Charan Panda	Punjab University
Professor Kedar Nath Sharma	Jammu University
รองศาสตราจารย์ชนัญ วงษ์วิภาค	คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ประยูร ทรงศิลป์	ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Assistant Professor Dr.Ran Xiong	Peking University
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา บุญทวีเวช	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดารัตน์ พุทธพงษ์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารถนา จันทรุพันธุ์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.ธนเชษฐ วิสัยจร	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.กรกฎ บุญลพ	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ อริยะประเสริฐ	คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาลินี มานะกิจ	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ดร.ตรงใจ หุตางกูร	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
ดร.สิโรตม์ ภินันทรัชต์ธร	สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายสมชาย ณ นครพนม	ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมศิลปากร
นายศรัณย์ ทองปาน	กองบรรณาธิการนิตยสารสารคดี
Mr.Haggerstone Andrew Calvert	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

เลขานุการคณะบรรณาธิการ

นางสาววันวิสาข์ กุลธารารมณ์	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะกรรมการกลั่นกรองวารสารดำรงวิชาการ

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564)

กษมาพร แสงสุระธรรม	อาจารย์
	อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กังวล คัชชิมา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
กำจร หลุยยะพงศ์	รองศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กิตติชัย พินโน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
	อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
กุสุมา รักษมณี	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.
	ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา
จุฬิพงศ์ จุฬารัตน์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ฉัตรลดา สินธุสอน	ผู้อำนวยการ
	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ชนัญ วงษ์วิภาค	รองศาสตราจารย์
	อาจารย์พิเศษคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ชาญคณิต อาวรณ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
ชินวร ฟ้าดิษฐี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
	อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ณัฐพร ไทยจงรักษ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ทองทิพย์ พูลลาภ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำศูนย์การแปลและการล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้ออ่อน ขรัวทองเขียว	รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
นวรัตน์ ภักดีคำ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นัทธนัย ประสานนาม	รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นาตยา อยู่คง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประเสริฐ รุนรา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รัญวรัชญ์ พูลศรี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ลภัสรินทร์ ฉัตรวังคีรี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เศรษฐพงษ์ จงสงวน	อาจารย์ นักวิชาการอิสระด้านจีนศึกษาและพุทธศาสนามหายาน
เสมอชัย พูลสุวรรณ	ศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สฤษดิ์พงษ์ ขุนทรง	รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สันติ เล็กสุขุม	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา
สายันต์ ไพรชาญจิตร์	ศาสตราจารย์ (ข้าราชการบำนาญ) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร	ดร.
	นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สุรพล ดำริห์กุล	ศาตราจารย์เกียรติคุณ
	อาจารย์ประจำคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ให้แสง ชวนะลิขิกร	อาจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
องค์ บรรจุน	อาจารย์ ดร.
	อาจารย์ประจำคณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

System is in read only mode for maintenant and upgrade between Jan 4, 2022 and Jan 20, 2022 more

รับสมัครสมาชิกวารสารดำรงวิชาการ แบบรายปี

2021-11-04

วารสารดำรงวิชาการ เปิดรับสมัครสมาชิกวารสารดำรงวิชาการแบบรายปี

READ MORE

วารสารดำรงวิชาการเปิดรับบทความวิชาการ/บทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในฉบับปีที่ 21 (พ.ศ. 2565)

2021-09-29

ผลการประเมินคุณภาพวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 พ.ศ. 2563-2567 ครั้งที่ 2 (2564-2567)

2021-07-20

แบบเสนอส่งบทความ และข้อแนะนำการอ้างอิง/รูปแบบการจัดทำบรรณานุกรม

2021-04-19

เปลี่ยนแปลงขั้นตอนการส่งบทความวารสารดำรงวิชาการ

2020-03-03

System is in read only mode for maintenant and upgrade between Jan 4, 2022 and Jan 20, 2022 more

CURRENT ISSUE

Vol. 20 No. 2 (2021): July - December

PUBLISHED: 2021-12-30

EDITORIAL TEAM

Editorial Team

PDF (ภาษาไทย)

EDITORIAL

Editorial

PDF (ภาษาไทย)

ARCHIVES

Buddhism in Southeast Asia: A Reappraisal of Ideas on the Sarvastivadin Sect of Buddhism

Atiphat Paibool
11 - 32

PDF (ภาษาไทย)

Arab-Islamic Coins in Thailand: Inscription Analysis and Dating

Suniti Chuthamas
33 - 58

PDF (ภาษาไทย)

Fully-Bejeweled Buddha Images of High-Class Thai Art: Their Art Styles, Meanings and Techniques

Dr.Sakchai Saisingha
59 - 86

System is in read only mode for maintenant and upgrade between Jan 4, 2022 and Jan 20, 2022 more

PDF (ภาษาไทย)

Paintings of the Buddha's life on Wooden Panels of Lecture Halls in Chandhavas Temple and Khokaewsudharam Temple in Phetchaburi

Dr.Duangkamon Boonkaewsuk
87 - 106

PDF (ภาษาไทย)

Art Styles and Concepts of Shui Wei Sheng Niang Shrine, Chang Khlan Sub-district, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province, Thailand

Medhipong Rujirasirikul
107 - 126

PDF (ภาษาไทย)

Buddhist Banner, Tung jai Lanna and Pha Chet ("the versatile cloth"): Development of Style and continuity

Natchanoke Taengtabtim
127 - 148

PDF (ภาษาไทย)

Community-based Art: A Creation of Arts and Culture Space

Suphitchaya Khunchamni
149 - 176

PDF (ภาษาไทย)

Mae Sue: The Belief and Iconography of Guardian Goddesses of Infants in Central Thailand

Sarun Makrudin
177 - 206

PDF (ภาษาไทย)

Dan Chang's Plow Karen People: Understanding Ethnic Group through Cultural and Ethnic Tourism

Varapon Montrivade, Nattawut Singkul
207 - 236

PDF (ภาษาไทย)

From "Sien" to "Pro": Interdependencies, Professional Players

Supakiat Muangkeaw
237 - 260

PDF (ภาษาไทย)

Krahang and The Crisis of Masculinity in Contemporary Urban Society

Suwaphat Jaikong
261 - 290

PDF (ภาษาไทย)

Contemplation and Nostalgi

System is in read only mode for maintenant and upgrade between Jan 4, 2022 and Jan 20, 2022 more

Dhidhaj Sumedhsvasti, Dr.Arthid

291 - 320

PDF (ภาษาไทย)

Pen and Palisade: The Phai Nam Magazine and the Sociology of Modern Lao Literature

Dr.Chairat Polmuk

321 - 350

PDF (ภาษาไทย)

Otherness in Globalized Multiculturalism Period in Singapore: Case Study from Modern Singaporean Literary Works by Female Writers

Dr.Ranwarat Poonsri

351 - 382

PDF (ภาษาไทย)

English Language Contact in Thai Translations from Two Different Time Periods: A Case Study of the Thai Translations of the Novel Vendetta! (1886)

Dr.Nicha Klinkajorn

383 - 408

PDF (ภาษาไทย)

BOOK REVIEW

บทปริทรรศน์หนังสือ เรื่องลมพัดมิรู้ล่วงหน้า: จารึกโรงสี ลูกจีนโพ้นทะเล

Nootnapang Chumdee

409 - 420

PDF (ภาษาไทย)

PEER REVIEW

Peer Review

PDF (ภาษาไทย)

VIEW ALL ISSUES ›

Indexed in TCI

System is in read only mode for maintenant and upgrade
between Jan 4, 2022 and Jan 20, 2022 more

โบราณคดี
ARCHAEOLOGY SILPAKORN
ดำรงวิชาการ
Damrong Journal

JOURNAL INFORMATION

Approved by TCI during 2021 - 2024

Indexed in TCI

HOME THAIJO

04

จิตรกรรมพุทธประวัติบนแผงไม้ประดับศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้วสุทธาราม และวัดจันทราวาส จ. เพชรบุรี*

Paintings of the Buddha's life on Wooden Panels of Lecture Halls in Chandhavas Temple and Khokaewsudharam Temple in Phetchaburi

Received: September 13, 2021 | Revised: October 26, 2021| Accepted: October 21, 2021

ดร.ดวงกมล บุญแก้วสุข **

Dr.Duangkamon Boonkaewsuk

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "งานจิตรกรรมพุทธศาสนาฝีมือช่างเมืองเพชรบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2400-2500" (Buddhism Painting Work Created by Phetchaburi Craftsmen between 2400-2500 BE.) ได้รับทุนวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีงบประมาณ 2562

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: duangkamon@ms.su.ac.th

Lecturer, Program in Tourism Management, Faculty of Management Science, Silpakorn University. email: duangkamon@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญวัดจันทราวาส และวัดเกาะแก้วสุทธาราม จ.เพชรบุรี ซึ่งเป็นตัวแทนจิตรกรรมพุทธประวัติฝีมือช่างเพชรบุรีในระยะสุดท้ายที่งานเขียนเฟื่องฟูในระบบสำนักช่างวัด โดยเชื่อมโยงกับจิตรกรรมพุทธประวัติและชาดกฝีมือช่างเพชรบุรีในแหล่งอื่นที่ร่วมสมัยกัน ผลการศึกษาพบว่าบทบาทหน้าที่ของจิตรกรรมพุทธประวัติในเพชรบุรีสร้างขึ้นตามธรรมเนียมการทำบุญของวัดและชาวบ้าน เพื่อยังผลส่วนตน หรืออุทิศผลแก่บุคคลผู้ล่วงลับให้มีความสุข ถึงนิพพาน และเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย การแสดงฉากเนื้อเรื่องสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับปฐมสมโพธิกถา ฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และให้ความสำคัญกับเหตุการณ์เชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อย่างไรก็ตามปรากฏฉากพุทธประวัติตอนมารวิชัยปริวรรตที่แตกต่างออกไป และเขียนเฉพาะในกลุ่มจิตรกรรมประดับศาลาการเปรียญเท่านั้น จิตรกรรมทั้งสองแห่งถือเป็นแบบอย่างสำคัญให้กับจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญแห่งอื่นในเพชรบุรี แม้จะเป็นจิตรกรรมไทยประเพณีอิทธิพลตะวันตกที่คงแบบแผนการเล่าเรื่องและตัวละครหลักแบบประเพณีอยู่มาก แต่ช่างนิยมปรับรายละเอียดปลีกย่อยในภาพ หรือจัดองค์ประกอบฉากเสียใหม่เพื่อให้เกิดความแตกต่างไม่ซ้ำกับงานเดิมของตน อันเป็นแนวทางนิยมในกลุ่มช่างเพชรบุรีร่วมยุคสืบถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: จิตรกรรมพุทธประวัติ, ฝีมือช่าง, ช่างเพชรบุรี, ศาลาการเปรียญ

Abstract

This article aims to study the paintings of the Lord Buddha's life within the lecture halls of the Chandhavas and Khokaewsudharam temples in Phetchaburi. The paintings represent the works of the traditional temple artisan school toward the end of its era of prosperity, and can be linked with the portrayal of the Buddha's life and Jataka by Petchaburi artisans in the same period. It is shown that the paintings were created and dedicated according to the tradition of merit activities, both by temples themselves and by villagers hoping to accumulate merits, with merits dedicated to the deceased, nirvana, and rebirth in the era of Maitreya. The painted scenes show the relationship with the manuscript Pathom Somphothikatha written by Paramanuchitchinorot, and place importance upon miraculous events. However, the scene of subduing Mara shows some details differing from the manuscript and is painted only inside lecture halls. The paintings of both places became an important prototype for the lecture halls in other temples in Phetchaburi. Despite the incorporation of western influence, the artisans employed the Thai traditional way of narrating, adjusting details or compositions in order to make the work different from those produced in the past. This practice is still used to this day.

Keywords: Paintings of the Buddha's life, Craftsmanship, Phetchaburi Craftsmen, Lecture Halls

บทนำ

จิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีสมัยรัตนโกสินทร์ได้รับการกล่าวถึงค่อนข้างน้อย และมุ่งให้ความสำคัญกับจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาสมณาราม และจิตรกรรมฝาผนังวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี เป็นหลัก และขาดการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับจิตรกรรมประดับอาคารประเภทอื่น และจิตรกรรมชุดเข้ากรอบฝีมือช่างเพชรบุรีจำนวนหลายแห่งที่ระบุปีสร้างระหว่าง พ.ศ. 2450-2490 ซึ่งสะท้อนกระแสงานช่าง และการสืบทอดองค์ความรู้ด้านงานช่างเมืองเพชรบุรีในระบบสำนักช่างวัดระยะสุดท้ายได้

อย่างไรก็ตามบทความฉบับนี้จะเสนอผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญ ซึ่งปรากฏหลักฐานค่อนข้างสมบูรณ์เพียง 4 แห่งในเขตอำเภอเมือง และอำเภอบ้านแหลม จ.เพชรบุรี ได้แก่ วัดจันทราวาส วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดชีว์ประเสริฐ และวัดปากคลอง โดยวิเคราะห์ผ่านงานจิตรกรรมพุทธประวัติบนแผงไม้ใต้อะเสของศาลาการเปรียญวัดจันทราวาส และวัดเกาะแก้วสุทธาราม จ.เพชรบุรี ฝีมือนายหวน ตาลวันนาและพ่อละมุดเป็นหลัก ซึ่งช่างทั้งสองร่วมงานกันหลายครั้งอาทิ งานเขียนจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดสมณาราม (สมบูรณ์ แก่นตะเคียน 2525: 149, 164) และวิหารวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี (บุญมี พิบูลย์สมบัติ 2553: 149, 164; แสนประเสริฐ ปานเนียม 2553: 108) เพื่อตรวจสอบแนวทางการสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยประเพณีที่มีกรอบเนื้อหาและแบบแผนการเขียนผ่านฝีมือหรือใต้การควบคุมของช่างเดียวกันได้ชัดเจนยิ่ง

ขึ้น และเชื่อมโยงกับจิตรกรรมแหล่งอื่นที่ร่วมสมัยกัน ทั้งในจิตรกรรมประดับศาลาการเปรียญ ศาลา และจิตรกรรมประเภทอื่น ก่อนนำผลมาขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน บทบาทหน้าที่จิตรกรรมพุทธประวัติ และกระแสงานช่างเขียนของเพชรบุรีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การตรวจสอบประวัติการสร้างจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญ

หลักฐานเอกสารอิงคำบอกเล่าระบุว่าจิตรกรรมทั้งสองแห่งเขียนขึ้นไล่เลี่ยกัน โดยจิตรกรรมประดับแผงไม้ใต้อะเสและคอสองศาลาการเปรียญวัดจันทราวาส เป็นฝีมือของนายหวน ตาลวันนา (พ.ศ.2404-2495) (กันยา เอื้อประเสริฐ 2548: 51) การตรวจสอบอายุจากข้อความบนจิตรกรรมจำนวน 12 จาก 20 ห้องภาพ ระบุปี พ.ศ. ที่เขียนภาพเสร็จระหว่าง พ.ศ. 2460-2463 ส่วนจิตรกรรมประดับแผงไม้ใต้อะเสและคอสองศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้วสุทธาราม ปรากฏข้อมูลกล่าวถึงในหนังสือวัดเกาะ จ.เพชรบุรีว่าเขียนขึ้นคราวบูรณะศาลาการเปรียญราว พ.ศ. 2463 ในความดูแลของหลวงพ่อยิด โดยมีนายหวน ตาลวันนา และพ่อละมุดเป็นผู้เขียนภาพ (บุญมี พิบูลย์สมบัติ 2553: 93, 157) จากหลักฐานที่วัดจันทราวาสแสดงให้เห็นถึงการทำงานที่กินระยะเวลาหลายปี และการเขียนภาพที่วัดเกาะแก้วสุทธารามน่าจะเริ่มต้นขึ้นหลังจบงาน หรือใกล้จบงานที่วัดจันทรา

วาสแล้ว การทำงานดังกล่าวสัมพันธ์กับข้อมูลการเขียนซ่อมจิตรกรรมฝาผนังวิหารหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี ที่กินระยะเวลาหลายปีดังปรากฏการระบุปีที่เขียนบนจิตรกรรม ระหว่าง พ.ศ. 2463-2466 และเหตุที่นายหวน ตาลวันนา ร่วมเขียนเติมภาพเก่าตอนมโหสถชาดก (2) เพียงห้องเดียวที่วัดดังกล่าว อาจด้วยติดงานที่วัดเกาะแก้วสุทธาราม เช่นกันการเขียนจิตรกรรมประดับแผงไม้ใต้อะเสศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธารามก็น่าจะกินระยะเวลาหลายปีอาจนับจาก พ.ศ. 2463 ไปอีก 1-2 ปีภายหลังจากปีที่บูรณะศาลาการเปรียญเสร็จ

เรื่องพุทธประวัติ ยังคงได้รับความนิยมในจิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีระหว่าง พ.ศ. 2450-2490 ปรากฏในจิตรกรรมหลายประเภททั้งจิตรกรรมฝาผนัง พระบฏ และจิตรกรรมใส่กรอบ สัมพันธ์กับธรรมเนียมนิยมทั่วไปในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-5 ซึ่งเขียนเรื่องพุทธประวัติตอนสำคัญร่วมกับเรื่องอื่นๆ บนผนัง หรือแผงไม้คอสองศาลาการเปรียญเช่นกัน (นรารักษ์ สมบัติทอง 2547: 31-35) นอกจากวัตถุประสงค์การใช้ภาพเพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติอันแฝงด้วยขนบธรรมเนียม และความเชื่อทางศาสนาอย่างง่ายแก่ชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมบุญบนอาคาร อาทิ การฟังเทศน์ฟังธรรม และทำบุญในวันพระแล้ว ข้อความบนกรอบภาพ หรือเนื้อภาพจิตรกรรมประดับแผงไม้อะเสศาลาการเปรียญวัดจันทราวาส และวัดชีว์ประเสริฐ แห่งหลังระบุปีที่เขียนภาพเสร็จ ระหว่าง พ.ศ. 2473-2474 ทำให้ทราบว่าการสร้างจิตรกรรมพุทธประวัติในเพชรบุรีเป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่งของวัดและชาวบ้าน เพื่อยังผลส่วนตน หรืออุทิศผลแก่บุคคลผู้ล่วงลับ และเป็นขนบธรรมเนียมนิยมที่รู้จักกันในสมัยนั้น เนื่องจากปรากฏการเขียนข้อความทำนองเดียวกันในคราวสร้างซ่อมจิตรกรรมประเภทอื่นๆ ด้วย อาทิ การเขียนจิตรกรรมฝาผนังวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหาร พระบฏ จิตรกรรมทศชาดกบนคอสองศาลากลางบ้าน (วัดหัวสวน) และจิตรกรรมชุดเวสสันดรชาดก

ข้อความประกอบจิตรกรรมพุทธประวัติที่วัดจันทราวาส และวัดเกาะ

แก้วสุทธาราม มีความสัมพันธ์กันในส่วนของการเขียนโคลงสี่สุภาพ และโคลงกระทู้ อธิบายเรื่องพุทธประวัติ ส่วนใหญ่ใช้โคลงบทเดียวกัน และมีการแต่งหรือใช้โคลงบทที่ต่างออกไปบางตอน เมื่อนำไปเทียบกับโคลงประกอบภาพพุทธประวัติที่วัดชีว์ประเสริฐ พบว่าปรากฏลักษณะเดียวกัน ทั้งพบโคลงแต่งขึ้นใหม่บทหนึ่งใส่ชื่อผู้ประพันธ์ คือนายพิน อินฟ้าแสงกำกับไว้ด้วย เชื่อว่าโคลงเหล่านี้น่าจะมีต้นฉบับที่เป็นงานประพันธ์ของปราชญ์ท้องถิ่น และบทที่ต่างออกไปนั้นน่าจะเป็นการแต่งขึ้นใหม่อาจเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำบุญผ่านการบำรุงเสนาสนะภายในวัด สะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของเพชรบุรีในอดีต

ส่วนข้อความระบุมูลเหตุการณ์สร้างประกอบด้วยนามผู้สร้าง (เจ้าภาพ) ภาพเจตจำนงการสร้างเพื่อผลบุญส่วนตน หรืออุทิศแก่บุคคลผู้ล่วงลับตามความเชื่อทางพุทธศาสนา และปีที่สร้างนั้น ปรากฏเฉพาะที่วัดจันทราวาส และวัดชีว์ประเสริฐ แสดงความปรารถนาในผลบุญเพื่อบรรลุนิพพาน การบูชาพระพุทธศาสนาเพื่อเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย (อนาคตพุทธ) ไปจนถึงการอธิษฐานเพื่อสำเร็จเป็นพระพุทธมารดา ซึ่งการระบุข้อความประเภทนี้ปรากฏเสมอในจิตรกรรมชุดเวสสันดรชาดก

การลำดับเรื่องในจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญ

การอธิบายส่วนนี้จะอิงเนื้อหาพุทธประวัติ หรือ“พระปฐมโพธิกถา” ฉบับพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นหลักในการอธิบาย เนื่องจากมีเนื้อความละเอียดและรู้จักแพร่หลายในช่วงที่มีการเขียนจิตรกรรม ประกอบด้วยเนื้อหา 29 ปริเฉท (ตอน/หมวด) พบว่าจิตรกรรมทั้งสองแห่งลำดับเรื่องพุทธประวัติแบบทักษิณาวรรต (เวียนขวา) ไปตามขนาดห้องของศาลาการเปรียญจำนวน 20 ห้องภาพ นับตั้งแต่ปริเฉทแรกถึงปริเฉทสุดท้ายคือ ธาตุอันตรธานปริวรรต โดยตัดตอนแสดงธรรมและบรรพชาพระพุทธสาวกออกไป ได้แก่ ยสบรรพชาปริวรรต อุรุเวล

คมนปริวรรต อัครสาวกบรรพชาปริวรรต สักยบรรพชาปริวรรต เมตไตยพยากรณปริวรรต และอัครสาวกนิพพานปริวรรต ต่างจากธรรมเนียมทั่วไปที่จบในปริเฉทธาตุวิภัชนปริวรรต หรือตอนแบ่งพระธาตุของพระพุทธเจ้าเท่านั้น รวมถึงกลุ่มภาพพิมพ์ชุดพุทธประวัติฝีมือพระเทวา

ภินิมมิต (ฉาย เทียมศิลปะไชย) ลิขสิทธิ์ห้าง ส.ธรรมภักดี เขียนราว พ.ศ. 2480-90 (พิธีไหว้ครูและต้อนรับน้องใหม่ พุทธศักราช 2513 2513: 42) และภาพพิมพ์ชุดพุทธประวัติฝีมือครูเหม เวชกร เขียนถวายวัดพระเชตุพนฯ โดยศึกษาจากปฐมสมโพธิกถา และตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกใน พ.ศ. 2500 (พระสุธีธรรมานุวัตร 2556: 18-19) ซึ่งภาพพุทธประวัติทั้งสองได้พิมพ์เผยแพร่จนกลายเป็นต้นแบบสำคัญให้กับช่างท้องถิ่นยุคปัจจุบัน

วิธีการดำเนินเรื่องในแต่ละห้องภาพประกอบด้วยเหตุการณ์ต่อเนื่องหลายฉาก ใช้เทคนิคการลำดับฉากแบบประเพณีเป็นหลัก และเทคนิคทัศนียวิทยามาช่วยลำดับฉากบ้างในบางตอน สามารถสรุปวิธีการแสดงภาพได้ 2 แบบ ได้แก่ 1. ฉากเหตุการณ์ตอนเดียวเต็มห้องภาพ มีการจัดการพื้นที่ว่างและเน้นเหตุการณ์กลางภาพโดยใช้แนวกำแพง โขดหิน (เขามอ) พุ่มไม้ ต้นไม้ ถนน และแม่น้ำ มาจัดองค์ประกอบภาพแบบสมมาตร 2. ฉากเหตุการณ์ต่อเนื่องหลายตอน โดยลำดับฉากเหตุการณ์จากด้านซ้ายไปขวาสัมพันธ์กับการลำดับห้องภาพแบบทักษิณาวรรต (เวียนขวา) นิยมเน้นเหตุการณ์สำคัญทั้งที่เกิดขึ้นก่อน หรือหลังฉากประกอบอื่นๆ เป็นฉากแรกด้านซ้าย หรือกลางห้องภาพ เช่น ตอนคัพภานิกมนปริวรรต ฉากสำคัญของเรื่องกำหนดไว้ฉากแรกด้านซ้ายของห้องภาพ เหตุการณ์ที่ดำเนินมาก่อนจึงเริ่มจากด้านขวา (ภาพที่ 1) กรณีมีฉากเหตุการณ์ย่อยจำนวนมากจะใช้วิธีการลำดับฉากเหตุการณ์ต่อเนื่องสลับบน-ล่างแบบฟันปลา และเขียนตัวละครหลักซ้ำกันหลายตำแหน่งเพื่อเชื่อมโยงแต่ละฉากเหตุการณ์เข้าด้วยกัน บางครั้งมีการนำเทคนิคทัศนียวิทยาตะวันตก ได้แก่ การใช้เส้นนำสายตา และการลดขนาดวัตถุตามระยะใกล้-ไกลสายตาเพื่อลำดับเหตุการณ์ เช่น ตอนคัพภานิกมนปริวรรต วัดเกาะแก้วสุทธาราม (ภาพที่ 2) ทั้งนี้การแสดงฉากย่อยอาจมีทิศทางย้อนกลับ

เพื่ออิงสถานที่ดำเนินเรื่องในฉากหลัง (background) ที่มักแยกกันระหว่างฉากเมือง หรือวัง มักเขียนแนวกำแพงล้อมรอบ กับพื้นที่นอกเมือง หรือป่าที่มีต้นไม้ เขามอ หรือภูเขาแบบสมจริงประกอบ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 1 การแสดงฉากเหตุการณ์ต่อเนื่อง นิยมกำหนดฉากสำคัญ (3) ไว้ด้านซ้ายของห้องภาพอิงการลำดับห้องภาพแบบทักษิณาวัตร ฉากรอง (1-2) ที่เกิดขึ้นก่อนจึงเริ่มจากด้านขวาของห้องภาพ คัพภานิกมนปริวรรต วัดจันทราวาส จ.เพชรบุรี

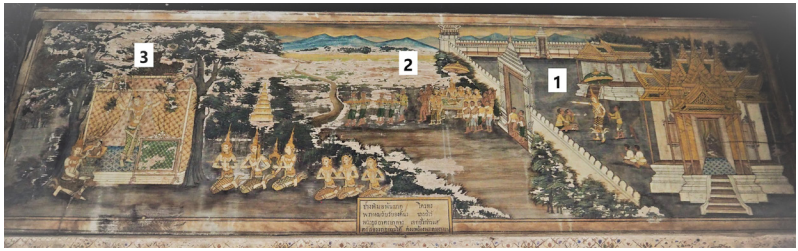

ภาพที่ 2 การใช้เทคนิคทัศนียวิทยา ได้แก่ การสร้างเส้นนำสายตาล้อกับแนวแม่น้ำ และการลดขนาดบุคคลร่วม ลำดับเหตุการณ์ในฉากสำคัญกลางภาพ (1) ไปยังเหตุการณ์ต่อเนื่อง (2) ห้องภาพคัพภานิกมนปริวรรต วัดเกาะแก้วสุทธาราม จ.เพชรบุรี

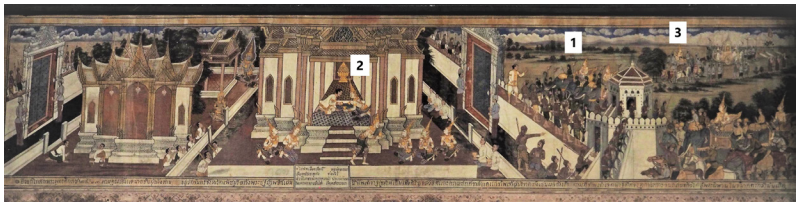

ภาพที่ 3 กรณีลำดับฉากเหตุการณ์อิงกับภูมิสถานฉากหลังมักลำดับแบบย้อนกลับ ในภาพมีแนวกำแพงแบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน คือเมือง และนอกเมือง การลำดับเหตุการณ์จึงกำหนดร่วมกับฉากหลัง เริ่มจากด้านขวา (1) ไปฉากสำคัญทางซ้าย (2) และย้อนกลับขวา (3) จากตอนธาตุวิภัชนปริวรรต วัดจันทราวาส จ.เพชรบุรี

ภาพที่ 4 ธิดามารในรูปสตรีต่างสัณฐาน บางนางร่ายรำยั่วยวน บางนางนั่งร้องไห้ต่อหน้าพระสิทธัตถะขณะประทับเหนือรัตนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ ห้องภาพมารวิชัยปริวรรต วัดเกาะแก้วสุทธาราม จ.เพชรบุรี

ความเหมือนและต่างในจิตรกรรมพุทธประวัติทั้งสองแห่ง

ผลจากการวิเคราะห์ด้านรูปแบบงานจิตรกรรมทั้งสองพบว่าภาพส่วนใหญ่มีแบบแผนการจัดองค์ประกอบภาพและแนวทางการเขียนคล้ายคลึงกัน พบประเด็นน่าสนใจ ดังนี้

1. การแสดงฉาก*ต่างไปจากพระปฐมสมโพธิกถา* ฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้แก่ ตอนมารวิชัยปริวรรต คือการเขียนเหตุการณ์ตอนธิดามาร ได้แก่ นางราคา อรตี และตัณหาปรากฏกายเป็นสตรีต่างสัณฐานและวัย บางนางนั่งบางนางรำยั่วยวนพระสิทธัตถะขณะประทับรัตนบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ (ทางซ้ายของภาพ) ก่อนที่พระยาวัสวดีมารจะยกกองทัพมารเข้าอ้างสิทธิในรัตนบัลลังก์ของพระองค์ (ภาพที่ 4) แทนที่จะปรากฏในตอนโพธิสัพพัญญุปริวรรต สัปดาห์ที่ 5 ภายหลังการตรัสรู้ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ปรากฏในจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญอีก 2 แห่งที่เหลือหลักฐานในเพชรบุรีด้วย ตรงข้ามกับจิตรกรรมตอนเดียวกันบนฝาผนังวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหาร และพระบฏที่ไม่เขียนธิดามารในตอนตรัสรู้สัมพันธ์กับเนื้อความในพระปฐมสมโพธิกถา ฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

เนื้อหาพุทธประวัติที่กล่าวถึงธิดามารร่ายรำล่อลวงพระสิทธัตถะก่อนที่พระยาวัสวดีมารจะยกกองทัพมารมานั้นในวรรณกรรมพุทธประวัติ

ฝ่ายเถรวาทมีปรากฏในสัมภารวิบาก (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี 2563: 1-13) ปฐมสมโพธิ สำนวนล้านนา และปฐมสมโพธิภาษาบาลี อักษรขอม สำนวนเดิม (กวิฎ ตั้งจรัสวงศ์ 2562: 87-88) ซึ่งวรรณกรรมกลุ่มนี้น่าจะยังผลให้เกิดแนวทางการเขียนภาพธิดามารทั้ง 3 ร่ายรำยั่วยวนพระพุทธเจ้าหรือธิดามารในรูปสตรีวัยชรา*ประกอบในฉากพุทธประวัติตอนมารผจญ* ในจิตรกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงงานช่างกรุงเทพฯ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นบางแห่ง ดังปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ควบคู่ไปกับฉากพุทธประวัติตอนมารผจญที่ไม่แสดงเรื่องตอนดังกล่าว แต่เขียนธิดามารร่ายรำยั่วยวนพระพุทธเจ้าฉากภายหลังการตรัสรู้ในสัปดาห์ที่ 5

การปรากฏภาพธิดามารในพุทธประวัติมารวิชัยปริวรรตสะท้อนถึงการรับรู้เรื่องราวพุทธประวัติผ่านพระปฐมสมโพธิกถาต่างสำนวน หรือวรรณกรรมฉบับอื่นร่วมด้วย และเน้นย้ำถึงความนิยมในการแสดงเหตุการณ์เชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่ยังสืบเนื่องมาในจิตรกรรมท้องถิ่นเมืองเพชรบุรี ต่างไปจากจิตรกรรมพุทธประวัติร่วมสมัยในงานช่างหลวงกรุงเทพฯ โดยเฉพาะงานในพระราชประสงค์นับตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ที่เริ่มคลายความนิยมและมีความเรียบง่ายปรากฏเฉพาะฉากสำคัญอย่างตอนประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน (พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์ 2560: 223-226) รวมถึงอาจเป็นการออกแบบเรื่องราวให้เหมาะสมกับพื้นที่เขียนจิตรกรรมที่มีเนื้อที่ขยายทางแนวนอนมาก ซึ่งการปรับรายละเอียดบนข้อจำกัดนี้ยังปรากฏเพิ่มเติมในการปรับท่าทางพระแม่ธรณีประทับนั่งใต้พระโพธิบัลลังก์ของพระพุทธเจ้าต่างจากคำบรรยายในพระปฐมสมโพธิกถาว่าพระพุทธองค์ทรงชี้พระดัชนีลงยังพื้นเบื้องล่างให้พระแม่ธรณีเป็นพยาน พระนางจึงผุดขึ้นจากแผ่นดินยืนประดิษฐานเฉพาะพระพักตร์ (สมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส 2518: 148)

2. ฐานคิดสัจนิยมกับการเขียนฉากพุทธประวัติแบบท้องถิ่น อาทิ *ตอนโพธิสัพพัญญูปริวรรต (สัปดาห์ที่ 7)* เขียนฉากเสริมภาพการค้าในตอนพ่อค้าสองพี่น้องนมัสการและถวายสตุก้อนสตุผงแก่พระพุทธเจ้าก่อนเดินทางไป

ค้าขายยังมัชฌิมประเทศด้วยท้องทะเลมีสำเภาสินค้าแล่นอยู่ ไกลออกไปอีกฝั่งมีเจดีย์ใหญ่ประดิษฐานอยู่เพิ่มเติมจากเรื่องพุทธประวัติ สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์การค้าขายของเมืองเพชรบุรีที่เป็นเมืองชายฝั่งทะเล และมีเจดีย์ขนาดใหญ่บนยอดเขาหลายลูกมองเห็นแต่ระยะไกล (ภาพที่ 5) และ*ตอนเทศนาปริวรรต และเทโวโรหนปริวรรต* ทั้งสองแห่งแสดงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตามพระปฐมสมโพธิกถาที่กล่าวว่า พระองค์ประทับนั่งเหนือบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ใต้ต้นปาริชาติ โดยไม่เขียนรายละเอียดเจดีย์จุฬามณี หรือพระพุทธองค์ประทับนั่งในปราสาทตามแบบแผนประเพณีของพุทธประวัติตอนดังกล่าว ฉากเบื้องล่างปรากฏภาพยมบาลแต่งกายสมจริง แบบข้าราชการผู้ใหญ่สมัยรัชกาลที่ 5-6 เน้นถึงบทบาทหน้าที่การกำกับดูแลนรกภูมิ(ภาพที่ 6)

3. ฐานคิดเรื่องการสร้างงานให้มีความหลากหลายไม่ซ้ำแบบสอดคล้องกับงานจิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีร่วมยุค แม้จิตรกรรมทั้งสองแห่งจะมีเนื้อหา เทคนิค แบบแผนตัวละครหลักและองค์ประกอบภาพร่วมกัน แต่ช่างมักปรับเปลี่ยนรายละเอียดทิวทัศน์ สถาปัตยกรรม ภาพกาก และท่าทางบุคคลให้แตกต่างไม่ซ้ำแบบ ไปจนถึงการจัดองค์ประกอบภาพเพื่อนำเสนอฉากแบบใหม่ที่ต่างไปจากงานเดิมที่วัดจันทราวาส ทั้งนี้หลายครั้งมีการเสริมความเชื่อ หรือความช่างสังเกตสิ่งแวดล้อมในสังคมเพชรบุรีถ่ายทอดลงไปด้วย อาทิ ตอนดุสิตปริวรรต (ภาพที่ 7) ที่ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธารามนั้นปรากฏอาทิตย์ทรงกลด ซึ่งมีเทคนิคการเขียนรัศมีประกายแสง (Aura) สมจริงเช่นเดียวกับงานช่างกรุงเทพฯ ที่ได้รับอิทธิพลสัจนิยมตะวันตก เชื่อว่าช่างคงตั้งใจวาดอาทิตย์ทรงกลดตามความเชื่อในสังคมไทยและส่วนบุคคลของช่างว่าเป็นปรากฏการณ์สิริมงคลจึงเขียนเสริมเรื่องราวตอนพระโพธิสัตว์ลงจุติในมนุษยภูมิเพื่อตรัสรู้ เพราะไม่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธประวัติตอนดังกล่าว ทั้งยังสะท้อนอุปนิสัยการทำงานบนฐานสัจนิยมของช่างผ่านการสังเกตธรรมชาติ เล่ากันว่านายหวน ตาลวันนา มีความชอบสนใจในการสังเกตท้องฟ้า หากวันไหนท้องฟ้ามีลักษณะแปลกไปมักจะร่างรูปบันทึก

ว่าที่ไหนอย่างไร (สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (บรรณาธิการ) 2525: 148) *ตอนราชาภิเษกปริวรรต-มหาภินิกขมนปริวรรต* ช่างเขียนรายละเอียดภาพกากให้ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มนางนักดนตรีประกอบฉากปราสาท 3 ฤดูบรรเลงเพลงขับกล่อมพระสิทธัตถะ สะท้อนบรรยากาศความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรบุรีผ่านภาพวงปี่พาทย์ และวงมโหรีไม่ซ้ำประเภท โดยเฉพาะวงมโหรีที่วัดเกาะแก้วสุทธารามประกอบด้วยเครื่องสี่ครบตามโบราณ ได้แก่ ซอสามสาย กระจับปี่ กลองตะโพน และกรับพวง เชื่อว่าช่างเขียนน่าจะคุ้นเคยกับมหรสพดนตรีเหล่านี้อย่างดีผ่านงานบุญประเพณี และงานรื่นเริงที่เฟื่องฟูอยู่ก่อนถูกแทนที่ด้วยโรงหนัง และภาพยนตร์โทรทัศน์

ภาพที่ 5 ฉากการค้าทางทะเลแลเห็นยอดเจดีย์ของแผ่นดินอีกฝั่งจากจิตรกรรมตอนโพธิสัพพัญญูปริวรรต สัปดาห์ที่ 7 วัดจันทราวาส จ.เพชรบุรี

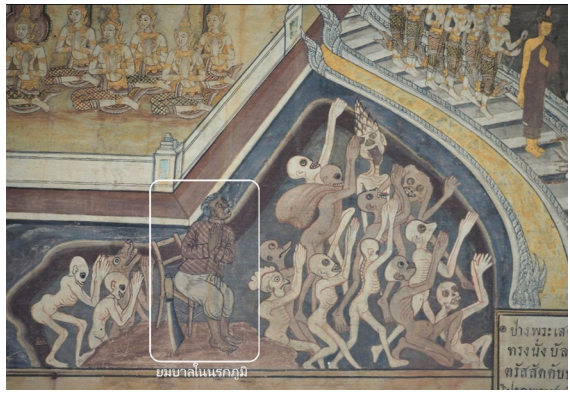

ภาพที่ 6 ยมบาลในรูปบุรุษสูงวัย ไว้ทรงผมและแต่งกายสมจริงแบบข้าราชการผู้ใหญ่ ห้องภาพเทศนาปริวรรต-เทโวโรหนปริวรรต วัดจันทราวาส จ.เพชรบุรี

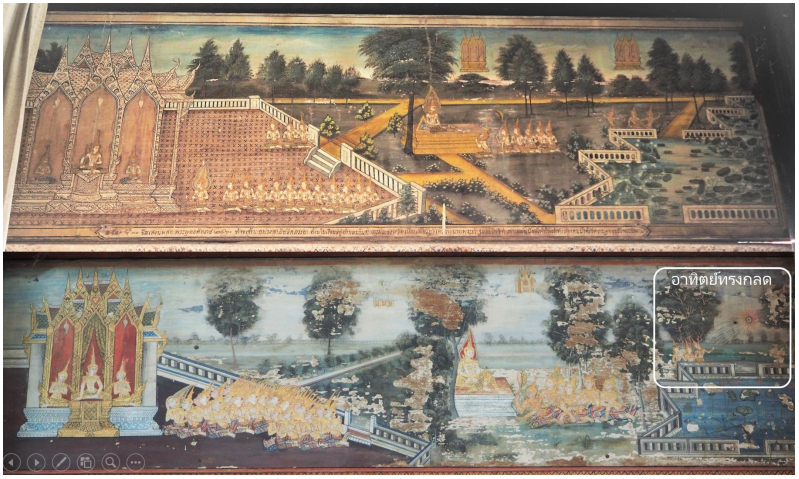

ภาพที่ 7 การสร้างความต่าง หรือความไม่ซ้ำในทัศนะช่างเพชรบุรี โดยปรับรายละเอียดทิวทัศน์และท่าทางบุคคลขณะที่ยังคงแบบแผนการเล่าเรื่องและองค์ประกอบฉากแบบเดิม เปรียบเทียบห้องภาพดุสิตปริวรรตที่วัดจันทราวาส (บน) และวัดเกาะแก้วสุทธาราม (ล่าง) จ. เพชรบุรี

ภาพที่ 8 ภาพกากแสดงวิถีชีวิตผ่านบ้านเรือน การแต่งกาย และกิจวัตรประจำวันของไททรงดำ ประกอบตอนพรหมัชเฌสนปริวรรต วัดเกาะแก้วสุทธาราม จ. เพชรบุรี

ข้อสังเกตเกี่ยวกับ “ภาพกาก” ที่ปรากฏในจิตรกรรมทั้งสองแห่งมักมีตำแหน่ง และ/หรือแก่นเรื่องเหมือนกันหลายตอน อาทิ ตอนพรหมัชเฌสนปริวรรต ตอนมารพันธปริวรรต ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะภาพชาวไททรงดำ ผ่านภาพละเล่น “รำแคน” ประกอบฉากการสักการบูชาพระธาตุ ซึ่งปกติชาวไททรงดำบรรเลงวงแคนเพื่อความสนุกสนานในงานพิธี และเทศกาลต่างๆ โดนรำแคนประกอบดนตรีด้วยท่าจีบปัดออกนอก

ตัวอันเป็นกุศโลบายไม่ให้รำคู่ชายหญิงถูกเนื้อต้องตัวกัน (สุนี คำนวณศิลป์ และคณะ (บรรณาธิการ) 2547: 49, ภาคผนวก ง.) รวมถึงบ้านเรือนพื้นถิ่น กิจวัตรประจำวัน เครื่องใช้ และการแต่งกายแบบไททรงดำที่ถูกต้องตามความเป็นจริง (ภาพที่ 8) แสดงถึงการรับรู้คุ้นชินในวิถีชีวิตชาวไททรงดำของช่างเป็นอย่างดี เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมักสร้างบ้านเรือนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนเมืองอยู่ไม่น้อย ต่างไปจากชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มักจะอยู่ตามป่ามากกว่าเมือง

ความหลากหลายข้างต้นสะท้อนถึงอิสระทางความคิดและการแสดงออกของช่างเพชรบุรี โดยเฉพาะการสร้างงานให้มีความต่างไม่ซ้ำแม้กระทั่งกับงานเดิมของตนเป็นวิธีการทำงานที่ปรากฏเสมอในจิตรกรรมกลุ่มเรื่องประเพณีฝีมือช่างเพชรบุรีระยะนั้นสืบมายังช่างรุ่นหลัง เช่น นายสอาด สุทธานันท์ ช่างรับจ้างเขียนภาพจิตรกรรมอุโบสถวัดจันทราวาส (พ.ศ. 2509-2510) วัดป้อม (พ.ศ. 2517-2520) และวัดศาลาเขื่อน (พ.ศ. 2523-2530) จ. เพชรบุรี กล่าวถึงหลักในการเขียนภาพที่ไม่นิยมลอกเลียนแบบงานของใคร รวมถึงแบบงานเดิมของตนที่เคยเขียนไปแล้ว (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายสอาด สุทธานันท์ 2533: 22-23)

อนึ่ง ผลการเทียบเคียงกับจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญในเพชรบุรีอีก 2 แห่ง ได้แก่ จิตรกรรมประดับศาลาการเปรียญวัดชีว์ประเสริฐ และวัดปากคลอง พบว่ามีรูปแบบสัมพันธ์กันมากทั้งฉากเหตุการณ์ และการจัดองค์ประกอบภาพ โดยเฉพาะที่วัดชีว์ประเสริฐได้ปรับแบบภาพจากทั้งสองแห่งมาเขียนขึ้นใหม่ ส่วนจิตรกรรมวัดปากคลอง จ.เพชรบุรี แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแน่ชัด และมีเทคนิคการเขียนมีแบบแผนประเพณีมากกว่าแห่งอื่นในกลุ่ม แต่ด้วยเงื่อนอายุของช่างเขียนประกอบการจัดองค์ประกอบและรายละเอียดฉากคล้ายกับวัดเกาะแก้วสุทธารามมาก เชื่อว่าน่าจะเขียนขึ้นภายหลังสร้างศาลาการเปรียญเสร็จหลายสิบปีในช่วงไล่เลี่ยหรือภายหลังจิตรกรรมที่วัดเกาะแก้วสุทธาราม ดังนั้นจิตรกรรมพุทธประวัติที่วัดจันทราวาสและวัดเกาะแก้วสุทธารามจึงถือ

เป็นต้นแบบสำคัญ ที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มวัดและช่างเพชรบุรีสำหรับการเรียนรู้และต่อยอดของช่างอื่นด้วย และถือเป็นจิตรกรรมพุทธประวัติรุ่นสุดท้ายที่ยังคงลักษณะท้องถิ่นของช่างเพชรบุรีต่างจากพุทธประวัติภาพตอนเดียวในภาพพิมพ์พุทธประวัติ ฉบับสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี ซึ่งจะกลายเป็นแบบอย่างหนึ่งที่ได้รับความนิยมภายหลังและให้อิทธิพลกับช่างเมืองเพชรบุรีระยะหลัง พ.ศ. 2500

ปัจจัยทางสังคมกับแนวทางจิตรกรรมไทยประเพณีอิทธิพลตะวันตกในเพชรบุรี

จิตรกรรมพุทธประวัติทั้งสองแห่งมีรูปแบบและเทคนิคการเขียนแนวไทยประเพณีอิทธิพลตะวันตก อันเป็นลักษณะเด่นปรากฏเสมอในจิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีระหว่าง พ.ศ. 2400-2500 กล่าวคือ*เรื่องและเทคนิคการเขียนอยู่บนฐานงานประเพณีไทยเป็นหลัก* อาทิ การจัดองค์ประกอบภาพฉากเหตุการณ์ การนำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองจากที่สูงลงต่ำ หรือการมองแบบตานก (Bird's eye view) การแบ่งเหตุการณ์ด้วยธรรมชาติและสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ แนวของลำน้ำ ต้นไม้ ภูเขา และแนวกำแพง ภาพปราสาทแบบมาตรฐานหน้าตรงหน้าเฉียง การเขียนภาพบุคคลแบบ 2 มิติ โดยเฉพาะตัวละครหลักที่เป็นชนชั้นสูง ได้แก่ กษัตริย์ นางกษัตริย์ พระราชวงศ์ และเทวดา มีแบบแผนการแต่งกายทรงเครื่องกษัตริย์ พระพักตร์สงบนิ่ง และแสดงอาการความรู้สึกผ่านอากัปกิริยาท่าทาง เรียกว่า ท่าทางแบบนาฏลักษณ์ ผสมกับเทคนิคการเขียนภาพแบบตะวันตกดังปรากฏการไล่แสงเงาอาคารหรือวัตถุเพื่อสร้างมิติความลึกลวงตา การสร้างทัศนวิสัยโดยใช้เส้นนำสายตา (Linear perspective) และบรรยากาศ (Aerial perspective) ลวงตาให้เกิดระยะใกล้-ไกลในส่วนของทิวทัศน์ฉากหลัง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเช่นกันในกลุ่มจิตรกรรมแบบประเพณีไทยย้อนยุคฝีมือช่างกรุงเทพฯ ร่วมสมัยกันระหว่างรัชกาลที่ 6-7 (ศักดิ์ชัย สายสิงห์ 2556: 535-541) แต่ดูเหมือนว่าแนวทางดังกล่าวจะมีพัฒนาการสืบเนื่องในเมือง

เพชรบุรีมาแล้วอย่างช้าในรัชกาลที่ 5 และน่าจะเป็นการฝึกฝนผ่านการสังเกตเรียนรู้เฉพาะตนของช่างจึงไม่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการแบบตะวันตกเช่นงานในกรุงเทพฯ

งานแนวไทยประเพณีกลุ่มเรื่องพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องพุทธประวัติและเวสสันดรชาดก ยังคงเป็นเรื่องราวปรัมปราคติที่นิยมสืบมาในเมืองเพชรบุรีเวลานั้น สวนทางกับความนิยมเขียนจิตรกรรมแบบสัจนิยมตะวันตกที่กลายเป็นแนวทางหลักในงานช่างที่กรุงเทพฯ ทั้งที่เมืองเพชรบุรีมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชนชั้นนำไทยในฐานะหัวเมืองตากอากาศมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 อิทธิพลงานช่างจากกรุงเทพฯ จึงน่าจะเข้ามามีบทบาทอยู่ไม่น้อย รวมถึงการเขียนจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดมหาสมณารามในสมัยรัชกาลที่ 5 ผลงานออกแบบร่างของขรัวอินโข่งที่ช่างเพชรบุรีนับถือยกย่องในฐานะครู เขียนเรื่องแนวใหม่คือปริศนาธรรม และการเดินทางไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาโดยใช้เทคนิคการเขียนภาพบนฐานสัจนิยมแบบตะวันตก (สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (บรรณาธิการ) 2525: 196) แต่บริบทเหล่านี้กลับไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการเขียนจิตรกรรมหรือตัวภาพในงานสลักไม้ไปสู่เรื่องราวแนวใหม่นี้เท่าใดนัก

ส่วนหนึ่งน่าจะด้วยวัตถุประสงค์การใช้งานจิตรกรรม เช่น พระบฏหรือภาพชุดประกอบบุญเทศน์มหาชาติ หรือภาพประดับบนศาลาการเปรียญที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาของญาติโยม ที่ร่วมสร้างเพื่อการทำบุญตามธรรมเนียมนิยมของชาวบ้าน ประกอบกับงานช่างในอดีตมักเกี่ยวข้องกับวัดช่างจึงไม่มีบทบาทตัดสินใจเลือกเรื่อง ทั้งนี้ตั้งแต่อดีตถึงช่วงเวลาดังกล่าวองค์ความรู้ในระบบสำนักช่างวัดของเมืองเพชรบุรียังเกี่ยวข้องกับการสร้างงานแนวประเพณีเป็นส่วนมาก ช่างส่วนใหญ่จึงมีความรู้ความถนัดในการเขียนเรื่อง และเทคนิคจิตรกรรมแนวประเพณีเป็นพื้นฐาน ดังเห็นได้จากหลวงพ่อฤทธิ์ วัดพลับพลาชัย ซึ่งเคยฝากตัวเป็นศิษย์เรียนรู้งานช่างกับขรัวอินโข่งที่กรุงเทพฯ แต่ผลงานของท่านส่วนใหญ่ รวมถึงวิธีการถ่ายทอดงานช่างสู่ศิษย์ยังคงแนวทางแบบประเพณีเป็นฐานสำคัญ

อย่างไรก็ตามอิทธิพลด้านเทคนิคการเขียนภาพแบบตะวันตกของขรัวอินโข่งมีอิทธิพลต่อช่างเมืองเพชรบุรีอย่างมากเช่นกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวน่าจะมีจุดเริ่มต้นจากการร่วมงานในการเขียนจิตรกรรมวัดมหาสมณราม ซึ่งถือเป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้เทคนิคการเขียนภาพแบบตะวันตกภายใต้คำแนะนำผ่านการร่วมงานกับขรัวอินโข่ง เนื่องจากขณะนั้นท่านมีอายุมากแล้วจึงมีช่างเมืองเพชรบุรีมาช่วยกำกับงานและเขียนภาพหลายท่าน ได้แก่ พระอาจารย์ฤทธิ์ พ่อละมุด นายหวน ตาลวันนา และพระอาจารย์เป้า ปัญโญ (สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (บรรณาธิการ) 2525: 196) และกลุ่มช่างข้างต้นได้กลายเป็นช่างอาวุโสที่มีบทบาทในกลุ่มช่างเมืองเพชรบุรี และสร้างผลงานจิตรกรรมจำนวนมาก ระหว่าง พ.ศ.2450-2475

สรุป

ผลจากการศึกษาจิตรกรรมพุทธประวัติทั้งสองแห่ง ร่วมกับหลักฐานทางเอกสารและจิตรกรรมฝีมือช่างเพชรบุรีร่วมยุคพบว่า*บทบาทหน้าที่ของจิตรกรรมพุทธประวัติ* นอกเหนือจากการเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติอันแฝงด้วยขนบธรรมเนียม และความเชื่อทางศาสนาอย่างง่ายแก่ชาวบ้านแล้ว ข้อความที่ปรากฏบนภาพทำให้ทราบว่าการสร้างจิตรกรรมพุทธประวัติในเพชรบุรีเป็นธรรมเนียมการทำบุญของวัดและชาวบ้าน เพื่อยังผลส่วนตน หรืออุทิศผลแก่บุคคลผู้ล่วงลับ โดยความปรารถนาสูงสุดคือการบรรลุนิพพาน การบูชาพระพุทธศาสนา ความปรารถนาเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรยไปจนถึงการอธิษฐานเพื่อสำเร็จเป็นพระพุทธมารดา *เนื้อหาในจิตรกรรมพุทธประวัติเพชรบุรี*แสดงความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับปฐมสมโพธิกถา และยังคงเน้นรายละเอียดและเหตุการณ์เชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่างานแนวประเพณีในกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตามปรากฏฉากพุทธประวัติตอนมารวิชัยปริวรรตที่ต่างไปจากพระปฐมสมโพธิกถา ฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งพบเฉพาะในจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญเท่านั้น *รูปแบบและเทคนิคการเขียนภาพ*ของ

จิตรกรรมทั้งสองเป็นแบบอย่างสำคัญให้กับจิตรกรรมพุทธประวัติประดับศาลาการเปรียญแห่งอื่นด้วย แม้จะเป็นจิตรกรรมไทยประเพณีอิทธิพลตะวันตกที่ยังคงแบบแผนการเล่าเรื่องและตัวละครหลักแบบประเพณีอยู่มาก แต่ช่างนิยมปรับรายละเอียดปลีกย่อยในภาพ อาทิ อากัปกิริยาบุคคล อาคารสถาปัตยกรรม และทิวทัศน์ หรือจัดองค์ประกอบฉากเสียใหม่เพื่อให้เกิดความแตกต่างไม่ซ้ำกับงานเดิมของตน อันเป็นแนวทางนิยมในกลุ่มช่างเพชรบุรีร่วมยุคสืบถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ปัจจัยทางสังคมและวัตถุประสงค์การใช้จิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดและการทำบุญส่งผลให้งานยังส่วนใหญ่สืบเนื้อหาและรูปแบบแนวประเพณีต่อเนื่อง อย่างไรก็ดีบทบาทของขรัวอินโข่งผู้นำการเขียนจิตรกรรมไทยประเพณีแบบตะวันตกในฐานะครูของช่างเมืองเพชรบุรีก่อให้เกิดการยอมรับและพัฒนาฝีมือด้านเทคนิคการเขียนภาพแนวประเพณีไทยบนฐานสัจนิยมซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่และความทันสมัยในทัศนคติของช่าง

บรรณานุกรม

กวิฎ ตั้งจรัสวงศ์, 2562. “ความหลากหลายของเรื่องราวและการแสดงออกในจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัชกาลที่ 3.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กันยา เอื้อประเสริฐ, 2548. **การศึกษาประวัติ และผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายสอาด สุทธานันท์, 2533. เพชรบุรี: ม.ป.พ., จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายสอาด สุทธานันท์ ณ เมรุวัดป้อม ต.ท่าราบ อ.เมือง จ.เพชรบุรี.

นรารักษ์ สมบัติทอง, 2547. “การออกแบบและการก่อสร้างศาลาการเปรียญเครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญมี พิบูลย์สมบัติ (บรรณาธิการ), 2553. **วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จกรมพระ, 2518. **พระปฐมสมโพธิกถา**. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.

พระสุธีธรรมานุวัตร (บรรณาธิการ), 2556. **ภาพวิจิตรพระเวสสันดร-พระมาลัย**. กรุงเทพฯ: บริษัท โคเวอร์ ครีเอทีฟ จำกัด, จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมวิมลมุนี (ประเสริฐ ญาณวโร) วันที่ 19-21 กรกฎาคม 2556.

พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์, 2560. **วัด-วังในพระราชประสงค์ พระจอมเกล้าฯ**. กรุงเทพฯ: มติชน.

พิธีไหว้ครูและต้อนรับน้องใหม่ พุทธศักราช 2513, 2513. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556. **พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, 2563. “คุณค่าวรรณกรรมพุทธประวัติต่อการสร้างสรรค์จิตรกรรมล้านนา.” **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร** 17 (2): 1-13.

สมบูรณ์ แก่นตะเคียน (บรรณาธิการ), 2525. **สมุดเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: จังหวัดเพชรบุรี, จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.

สุนี คำนวณศิลป์ และคณะ (บรรณาธิการ), 2547. **สารานุกรมไทดำล้ำค่า**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.

แสนประเสริฐ ปานเนียม, 2553. “จิตรกรรมสองยุคที่พระวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหาร เพชรบุรี.” **เมืองโบราณ** 36 (1): 108-111.